

תרמיל של"ח למנהל בית הספר דרך ארץ בדרכי הארץ

התכנית הפדגוגית בשל"ח ומבנה הפעילות.

למנהל ביה"ס שלום רב,

תחום של"ח וידיעת הארץ מוביל את מכלול התהליכים החינוכיים-ערכיים להכרת הארץ, לאהבת המולדת ולחיזוק הזהות היהודית-ציונית של התלמיד. בכלל מערכת החינוך החל מכיתה א' ועד כיתה י"ב.

במארג שלפניך, מוצגת התפיסה החינוכית של תחום של"ח וידיעת הארץ וכמו כן פירוט תכניות הלימודים ומבנה הפעילות המחייב של התחום.

כיצד מחנכים להגשמת ערכים אלה? ביהדות קיים עקרון "אחרי המעשים נמשכים הלבבות" – העשייה היא שמעוררת את הפנימיות. לכך אנו מכוונים ומכאן כוחו של המקצוע שלנו. ההליכה הרגלית, הקרבה לטבע, השהיה והפעילות בנוף הפתוח מאפשרים לתלמיד התבוננות מעמיקה, החוצה- אל הנוף, ופנימה- בהתבוננות עצמית. ח"י השדה והפעילות במסגרת הקבוצתית מחדדים את הקשר לארץ, קשר שבעזרת ההבניה שלנו הופך בהדרגה לאהבה הארץ.

תחום של"ח מזמן לתלמידים חוויה ייחודית של שילוב הפעילות בנוף הפתוח עם הלימודים בכיתה. באמצעות החוויה בשדה אנו משיגים מטרות ערכיות כמו אחריות, עצמאות, ערבות הדדית ועוד. במסגרת השעה השבועית אנו נוטעים את הדעת, ומשתמשים בה כנתיב ישיר לאהבת המולדת, מחדדים את המסרים שבסדנאות הלימוד וקושרים אותם לפעילויות השדה: היש"מ, המסע והגיחה.

בתחום של"ח יש את הכלים המאפשרים לתלמידים לחוות, להתנסות, לראות ובעקבות כך לפתח עצמאות מחשבתית ומעשית, אחריות וערבות כלפי החברה הישראלית.

כממונה התחום, אני רואה בצוות השל"ח (מורים ומש"צים) מרכיב משמעותי בחוד החנית הערכי של מערכת החינוך. מורי השל"ח העובדים בשיתוף פעולה עם הנהלת ביה"ס, תוך כבוד הדדי ואחריות מצליחים לטפח מנהיגים צעירים והופכים בנקל לצוות מוביל ומשמעותי בבית הספר.

המקצוע שלנו מוביל מסע. מסע ערכי. מורכב ומאתגר המלווה לעיתים, בקשיים בדרך. רבי נחמן מברסלב אמר "אל תיפול ברוחך עקב המכשולים הרבים בהם אתה נתקל במסעך. הם נמצאים שם בכוונה, בכדי לחזק את שאיפתך להגיע למטרה".

אני נמלא גאווה כשאני את תלמידינו הולכים בשבילי הארץ, כשמורי השל"ח מחנכים לערכי טבע ומורשת ו"זורעים" בהם את זרעי אהבת הארץ. אני יודע שאתם שותפים להרגשתי זו.

מאחל שיתוף פעולה מוצלח!

בברכה,

רון כהן
מפקח ממונה של"ח וידיעת הארץ
יו"ר ועדת טיולים מחוזית

מסגרות הפעילות

תכנית של"ח מופעלת בעיקר בחטיבות הביניים בכתות ח' + ט' וכן בחטיבה העליונה בכתות י'.

התוכנית מיועדת לכלל תלמידי השכבה.

✚ על מנת לאפשר למורי השל"ח להשתלם, לפעול במסגרת המחוז ולסייע לבתי ספר אחרים בפעילות יש לשבצם לעבודה עפ"י הדרישות הבאות:

השעה השבועית – תינתן בימים ראשון, שני או שישי בלבד

יום השדה המשימתי (יש"מ) – ישובץ במערכת עפ"י היקף משרתו של המורה ויעסוק באחד מתחומי הדעת שבתכנית השל"ח.
ימי היציאה יהיו בימים רביעי (חובה) ובימים שלישי ו/או חמישי

✚ הגיחה - פעילות שכבתית או חצי שכבתית. יציאה של התלמידים לפעילות הכוללת לינת שטח באחד ממתקני הגיחות של של"ח. הגיחה תעסוק בתחומים שונים כגון בניית מחנה, שדאות, מורשת קרב ובישול עצמאי.

✚ המסע - טיול שכבתי בין יומיים או שלושה, עם עדיפות ללינת שטח, בישול עצמאי ומסלולי הליכה בשבילי הארץ.

✚ פעילות השל"ח בבית הספר הינה בהובלת מורי השל"ח והמש"צים. מדריכי של"ח צעירים).

✚ מורי השל"ח לא ישתתפו בפעילות חוץ בית ספרית שאינה מטעם הפיקוח הפדגוגי על תחום של"ח וידעת הארץ. אלא באישור מוקדם ותיאום מראש.

✚ מפעלים ארציים ו/ או אזוריים (של"ח בשביל ישראל, נעלה לי"ם ועוד): בכל אירוע מחוזי או ארצי אשר יוחלט עליו ע"י הנהלת משרד החינוך תהיה השתתפות ונציגות מבית הספר.
✚ בכל שנה, מורי השל"ח יפעלו להכשרת קבוצה חדשה של פשצ"ים (פרחי משצ"ים) ובשילובם של המשצ"ים הבוגרים בפעילות ביה"ס בשדה ובקהילה.

✚ מורי השל"ח יגישו לפיקוח הפדגוגי של התחום תכנית הפעלה שנתית חתומה ע"י מנהל בית הספר.

✚ מורי השל"ח, יתכננו את תקציב פעילות של"ח לשנה"ל בסיוע הנהלת ביה"ס.

✚ כנסי מנהיגות צעירה וקורס הכשרה למשצ"יים הינם באחריות הפיקוח הפדגוגי על השל"ח והם מתקיימים בזמן החופשות מלימודים.

"דרך ארץ בדרכי הארץ"

אגף של"ח ידיעת הארץ במשרד החינוך, מרכז את מכלול הפעולה החינוכית המתקיימת בבית הספר בתחומי ידיעת הארץ והזיקה אליה, ומאפיינות אותו פעולות חוץ-כיתתיות מגוונות ובעיקר הפעולה בשדה, המפגישה את התלמיד באופן בלתי אמצעי עם מערכות נוף-אדם בסביבתו הקרובה ובארץ ישראל כולה.

אפיק הפעולה העיקרי הוא הפעלת תכנית חינוכית רב שנתית ממוקדת בשדה במסגרת בית הספר, באמצעות מורים שהוכשרו לכך.

מטרת העל: לטפח בקרב התלמידים אהבה ותחושת שייכות לארץ, לעם, לחברה ולמדינת ישראל, בראיית הרצף עבר-הווה-עתיד.

דרך הפעולה: שילוב מובנה שדה-כיתה.

התכנים והשיטות

התכנית מתבססת על שלושה תחומים של תכנים ושיטות:

תחום הדעת: ידיעת הארץ

תחום המודעות: חברה וסביבה.

תחום העשייה: מיומנות מגוונת.

על בסיס שילוב בין שלושת התחומים, התכנית כוללת שני מוקדי פעילות ייחודיים:

פיתוח מנהיגות: מדריכי של"ח צעירים.

חיזוק המוכנות והנכונות לשירות משמעותי בצה"ל.

תחום הדעת: ידיעת הארץ

תחום ידיעת הארץ הוא תחום הדעת של התכנית, תפקידו להביא להכרת הארץ ולהבחנה ביופיה, ולשלב את הידע בתהליך החינוכי שבתכנית.

התכנים הייחודיים: יחידות הנוף של ארץ ישראל, הצומח והחי של ארץ ישראל. תולדות ארץ ישראל, העם בארצו, המפעל הציוני, האוכלוסייה של מדינת ישראל, התרבות הישראלית.

השיטות התואמות: מערך סיורים מובנה, דגש על חוויות מסוגים שונים, שימוש במפת הארץ, תצפיות נוף, מפגש בלתי אמצעי עם אתרי טבע, מורשת ותרבות, "לטייל עם התנ"ך".

תחום המודעות: חברה וסביבה

תחום המודעות בא להפיק מהידע שנרכש בתחום ידיעת הארץ מסרים חינוכיים - ערכיים, ולהוביל את התלמיד לנקוט עמדה ולגבש לעצמו תפיסת עולם אישית וחברתית.

התכנים הייחודיים: פרט וחברה, אדם וסביבה, סוגיות מרכזיות בהווה הישראלית העכשווית.

השיטות התואמות: משחקי הדמיה, דיונים במגוון טכניקות, פעילות בקבוצות, פיתוח מנהיגות (מש"צים מדריכי של"ח צעירים), שירות לאומי, "מחויבות אישית", מוכנות ונכונות לשירות משמעותי בצה"ל.

תחום העשייה: מיומנות מגוונת.

תחום העשייה בא להכשיר את התלמיד כמטייל עצמאי וכאזרח פעיל. הכשרת התלמיד כמטייל עצמאי באה לאפשר לו להמשיך ולעסוק בידיעת הארץ מעבר למערכת החינוך. התכנים והשיטות הן :

התכנים והשיטות המכוונות לטיפול מטייל עצמאי :

התכנים הייחודיים: טופוגרפיה, טיילות, שדאות, מחנאות, סיירות. השיטות התואמות: גיחות מחנאיות, ניווטים, חקר וגילוי השדה.

הכשרת התלמיד כאזרח פעיל באה לבטא באופן פעיל את תפוקות תחום המודעות. התכנים והשיטות הן:

התכנים הייחודיים: סוגיות מתחום החברה והסביבה. השיטות התואמות: התנדבות, אימוץ.

תכניות הלימודים לכיתות ח-ט

הערה - תכנית במחוז מרכז מיועדת לכיתות ח-ט. במקרים חריגים התכנית מופעלת בכיתות ז' או בכיתות י-יא בתכנים המתאימים לכיתות אלו.

התכנית לכיתה ח'

הגורם המארגן של תכנית כיתה ח' הוא "מכלולי נופאדם בארץ ישראל" במהלך שנה זו הכוונה היא להתמקד בארץ ישראל פנימה ולהביא את התלמיד להכרה מוחשית של הארץ, תוך עמידה על נקודות המפנה בתולדות העם בארץ בעבר הרחוק והקרוב, השתקפותן בהווה ובמבט לעתיד.

יסוד הכרת הארץ בא לידי ביטוי בכך שכל תלמיד יבצע בפועל חתך לרוחב הארץ, במהלך שלוש סדנאות: סדנת הבקע, סדנת ההר וסדנת מישור החוף. על פי תפיסת מכלול הנופאדם, בכל סדנה יודגשו יחסי הגומלין בין המערכת הטבעית למערכת האנושית. לכן :

סדנת ההר היא "ההר כערש האומה", המוקד חינוכי המוקדש בה הוא חינוך לאומי, והערכים המממשים אותו : לאומיות וסובלנות .

סדנת מישור החוף היא "המהפך הציוני במישור החוף", המוקד החינוכי המודגש הוא חינוך סביבתי, והערכים המממשים אותו : שימור הסביבה ופיתוח הארץ .

סדנת הבקע היא "הבקע כגבול שלום, המוקד החינוכי המודגש בה חינוך חברתי (ברמה הלאומית), והערכים המממשים אותו : חברתיות ועצמאות (במחשבה).

סדנה נוספת היא סדנת מיומנות השל"ח- הגיחה (ראה בהמשך)

התכנית לכיתה ט'

הגורם המארגן של תכנית כיתה ט' הוא "ארץ ישראל כארץ מפגש" - מפגש הגורר מגוון עצום של תופעות בכל תחומי הטבע והאדם. זהו המאפיין המייחד את ארץ ישראל בראייה אובייקטיבית. הדגשת המגוון כקו אופי מרכזי בתבנית נוף מולדתו, מהווה תשתית : לטיפוח ערך הסובלנות כלפי האחר, ובכלל זה המיעוטים תושבי מדינת ישראל, ובני דתות אחרות הרואות בארצנו ארץ קודש. להבחין בייחוד של הטבע בארץ, המחייב לשמור עליה.

סדנת "מפגש טבע בארץ ישראל" עוסקת בהכרת מאפייני הרובד הביוטי של ארץ ישראל, ומכוונת לחינוך סביבתי ולערכים המממשים אותו : שימור הסביבה (שמירת טבע) ופיתוח הארץ.

סדנת "מפגש תרבויות בארץ ישראל" ממוקדת במיעוטים אזרחי מדינת ישראל, ומכוונת לחינוך חברתי : כיצד לקיים חברה תקינה במדינת ישראל. לשיקול דעתו של המורה מוצעות גם חלופות המאפשרות לעסוק במוקדי מתח נוספים בחברה הישראלית : בין עדות ישראל ובין דתיים וחילוניים.

סדנת "ירושלים - בירת ישראל ומפגש דתות" פורסת את תהליך היווצרות מעמדה של ירושלים בימי קדם והתחדשותה בעת החדשה, והיא מכוונת לחינוך לאומי ולערכים המממשים אותו : לאומיות וסובלנות.

סדנת "אחריותנו על הארץ" באה לסכם את התכנית כולה.

בכיתה ט' יוצאת השכבה למסע כוכב של"ח (ראה בהמשך)

השעה השבועית

השעה השבועית בשל"ח מהווה אבן יסוד בבניית תכני הסדנה והמסר הערכי, השיעורים נועדו לחשוף את התלמיד להתנסות חווייתית בתחום הידע הבסיסי והמיומנויות שמאפיינות את הסדנה ואשר ישרתו את קידום המסר הערכי בכיתה וב"ש"מ.

שיעור של"ח כחלק מתרבות בית הספר

המונח "שיעור" נתפס בתרבות הבית ספרית כבעל מאפיינים ברורים. שיעור של"ח נדרש לעמוד בכל אותם מאפיינים כגון: מאפייני התנהגות, מבנה השיעור, לוח הזמנים, הצידוד נדרש (מחברת, חוברת/ספר, ובשל"ח גם מפת א") וכו' על כל אלה נוספים המאפיינים המיוחדים לשל"ח.

השעה השבועית בשל"ח היא חוליה בשרשרת הבונה את הרצף החווייתי ערכי שעל המורה לבנות יחד עם תלמידיו. משאב הזמן העומד לרשות המורה כולל מלבד המפגש השבועי גם את היש"מ, ואת הזמן שבין השיעורים בו ניתן לקיים פעילות ערה ומשמעותית על ידי מתן משימות שונות.

שיעור השל"ח יאופיין על ידי 4 מרכיבים עיקריים: שם השיעור, מסר ערכי, למידה חווייתית והמתודה הנבחרת.

היש"מ בשל"ח

הסיור היומי (יש"מ) הינו מסגרת הפעילות המשמעותית ביותר בעבודת מורה של"ח וידיעת הארץ, הן מבחינת הזמן המוקצה לסיור והן מבחינת המסגרת והפוטנציאל החינוכי הטמון בו. הפעילות מחות לכיתה מזמנת כר נרחב ללמידה חווייתית ולפעילות חברתית ערכית, כמו גם מפגש בלתי אמצעי עם התופעות במקום התרחשותן.

צוות השל"ח, המוביל את פעילות השל"ח בבית הספר ותפקידו לחולל תהליכים שיובילו למעורבות, שותפות ותחושת בעלות ואחריות של התלמידים על הסיור, כול את צוות המורים ואת מובילי השל"ח הצעירים – המש"צים. אלה יהיו שותפים בתכנון היש"מ, בארגונו ובהפעלתו.

ייחודו של יש"מ של"ח, בשיטת פעולה המבוססת על שמח"ת היש"מ. המאפיינים ידגישו את ייחודו של היש"מ בשל"ח וידיעת הארץ.

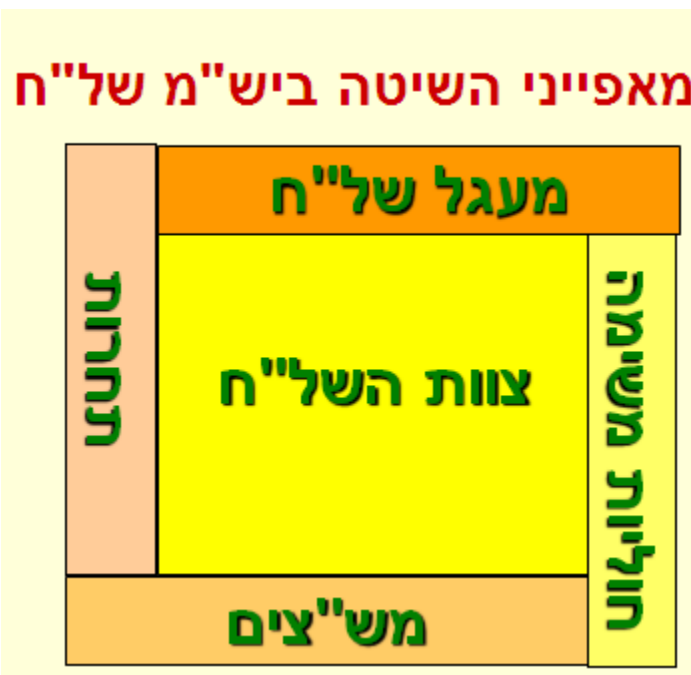
שמח"ת – ראשי תיבות של ארבעה מאפיינים אשר את כולם יחולל צוות השל"ח.

שיעור לחיים: "מעגל של"ח" – ביצוע והעברה של חלק מתכני היש"מ לחיי התלמידים.

משצים: מש"צים ותלמידים מובילים בהכנה לסיור וביש"מ עצמו.

חוליות משימה: הפעילות תתבצע בחוליות בנות כארבעה תלמידים במהלך שלבי היש"מ.

תחרות: לאורך כל היש"מ תתקיים תחרות בין החוליות, לשם יצירת אווירה, עניין ומוטיבציה.

מנהיגות מש"צים

גולת הכותרת של של"ח באה לידי ביטוי בהכשרה ובהשמה של מנהיגות צעירה: מדריכי של"ח צעירים, שהכשרתם מתחילה בדרך כלל בתחילת כיתה ח' וסיומה בקורס הקיץ שבין כיתה ח' לכיתה ט'. ההכשרה ממשיכה תוך כדי ההשמה באופנים רבים ומגוונים בפעילות של"ח וידיעת הארץ בבית הספר.

מי הם המש"צים

הכרת הארץ ואהבת המולדת היא מטרתם המרכזית של פעילויות השל"ח וידיה"א בקרב בני הנוער. אהבה למולדת מספקת לבני הנוער את הכוח לעשייה והגשמה.

מדריכי השל"ח הצעירים, המש"צים, מהווים את אחד מעמודי התווך של אותה פעילות ועשייה. מסגרת המש"צים נועדה לגבש שכבה איכותית, משפיעה ומובילה בקרב הנוער. המש"צים (תלמידים מחטיבות הביניים והחטיבה העליונה) פעילים בתוך בית הספר בפעילויות חברתיות שונות- ובשדה במסגרת פעילויות השל"ח.

בפעילות המש"צים למען הכלל יש מן ההנהגה וכרוכים בה אתגר אישי ותרומה אישית, שהרי פעילות זו תורמת להתפתחותם, לגיבוש זהותם ולמימוש העצמי. היא מחזקת את אמונתם בכוחם וביכולתם לפעול ולהצליח בעשייתם, הגורמת להם לסיפוק רב. הפעילות בשדה, באופן מיוחד, מזמנת ליחיד ולקבוצה אתגרים ומצבים התובעים יכולת התמודדות נפשית וגופנית שיש בה כדי לחזק את היחיד ולטפח את החברותא. היא תורמת לעיצוב דמותו של הפרט, ומזמנת מצבים לטיפול רוח הצוות, שיתוף פעולה, אחריות הדדית ורעות.

הכשרת המש"צים לשלביה השונים והתנסותם בתפקידי מנהיגות, יקנו לבוגרים מודעות, מעורבות, אחריות אישית וציבורית, מסירות ומחויבות ערכית לעמם, ארצם ומולדתם והם יתרמו מחילם לקהילה ולחברה, במסירות נחישות והתמדה, ובכך ישמשו דוגמה ומופת לחבריהם.

חזון המש"צים

המש"צים (מובילי של"ח צעירים) יובילו את הפעילויות להכרת הארץ ואהבת המולדת ואת הפעילויות החברתיות-ערכיות (טקסים ואירועים) בבית הספר ומחוצה לו, לחיזוק תחושת ההשתייכות בקרב הילדים והנוער ולהגברת מעורבותם ותרומתם לחברה, לארץ ולמדינת ישראל.

בהתנהגותם הערכית-חברתית ישמשו המש"צים דוגמה ומופת יובילו אחריהם, יחד עם "צוות השל"ח", את כלל התלמידים מכיתה א' ועד כיתה י"ב ב"דרך ארץ בדרכי הארץ" להתפתחות והגשמה אישית ולשינוי בהתנהגותם.

בהתנסותם החווייתית והביצועית בתפקידי מנהיגות יקדמו המש"צים תרבות של מעורבות, אחריות, מסירות, מחויבות ערכית ותרומה אישית, אשר יקנו משמעות וערך למעשיהם, למען הסביבה, החברה ומדינת ישראל.

הנהגת מש"צים מחוזית

הנהגת המש"צים המחוזית, מהווה גוף המשך לפעילות המש"צים בחטיבות הביניים.

הנהגת המש"צים מיועדת לתלמידי כיתות י' - יב' אשר רבים מהם אינם לומדים של"ח בתיכון אך מעוניינים לתרום ולהשפיע במסגרת המנהיגות הצעירה של של"ח וידעת הארץ.

פעילות ההנהגה מתנהלת במסגרת מפגשים שבועיים, בהם חברי ההנהגה מקבלים כלים מתקדמים במנהיגות, תרומה לקהילה, הדרכה ושדאות. יוזמים פרויקטים מחוזיים, מנהלים ומדריכים את קורסי המנהיגות הצעירה בשכבות הנמוכות יותר.

בנוסף לקורסים אותם המש"צים מדריכים ומנהלים, חברי הנהגת המש"צים יוצאים לקורסי מנהיגות מתקדמים, המתקיימים בחופשות הקיץ:

קורס סיו"ן - קורס סיור וניווט, המיועד לבוגרי כיתות י' ומקנה מיומנויות של סיור וניווט, מרחיב את יכולות הארגון והמנהיגות וכן ידע בתחום ידיעת הארץ ומורשת קרב. ההשתתפות בקורס כרוכה במאמץ פיזי ובעומס למידה ומשימות.

קורס הישרדות - במיועד לבוגרי כיתות יא', מסע המזמן אתגר פיזי- מנטאלי הבוחן הלכה למעשה את רוחו וכוחו של האדם. הקורס מזמן לחניכים התמודדות עם מכלול של מצבי קושי ברבדים רבים מגוונים יחד עם רגעי מופת והפתעות בלתי צפויות כביטוי לאלמנט ההישרדות השזור בקורס. במסע יביאו המש"צים לביטוי את הידע והניסיון אשר צברו במהלך ההכשרות והפעילות בביה"ס במחוז ובקהילה.

גיחת מיומנויות של"ח - כיתות ח'

סדנת מיומנויות של"ח – כוללת את הגיחה, הכנתה וסיכומה, מגלמת את תמצית ההוויה של הפעילות האינטגרטיבית הייחודית של השל"ח וידיעת הארץ. היא מגלמת בחובה חוויה שמאפשרת איזון בין הכישורים הרגשיים, המנטאליים והפיזיים של התלמידים בזירות פעולה שונות: בבית הספר בזמן הלימודים, בבית אחרי שעות הלימוד ובפעילות בשדה במשך לפחות יומיים רצופים.

הפעילות מטפחת שיח בלתי אמצעי בין רובדי שכבות הגיל בבית הספר ומעודדת שיתוף פעולה, עזרה הדדית וחילופי דעות המאפשרים למנהיגות הצעירה (המש"צים) ביטוי והובלה.

רכישת מיומנויות השל"ח במסגרת הגיחה, מושתתת הן על המפגש החברתי בשכבת הגיל והן על ההתמודדות האישית של בני הנוער עם זירת השדה תוך פעילות חווייתית עמוקה וייחודית.

תהליך ההכנה לגיחה כולל תכנון והתארגנות לקראת היציאה לשטח – בדגש על לקיחת האחריות של המש"צים והתלמידים, על פי העיקרון "לכל תלמיד תפקיד", על ידי הערכות לקראת היציאה לשדה, ומימוש המשימות במסגרת הגיחה.

פעולות הסיכום כוללות דיון בתהליכים חברתיים-ערכיים, במידת ההנאה מהפעילות ומאפשרות העלאה למודעות של תהליכים אישיים וקבוצתיים.

התנסות מבוקרת של חיים בתנאים "אחרים" במסגרת סדנת מיומנויות השל"ח – הגיחה, מזמנת לתלמידים ולמורי השל"ח אפשרות ייחודית להביא לידי ביטוי את יכולותיהם במגוון הכישרונות, היכולות ותחומי העניין של כל אחד מהמשתתפים.

מערכת היחסים הבלתי פורמלית, שנוצרת בין המורה לבין התלמידים במהלך השהייה בגיחה, מהווה תנאי הכרחי להשגת מטרות התהליך החינוכי-ערכי המתקיים במסגרת הפעילות.

שיתוף פעולה תוך מימוש עצמי

מעצים את הפרט ומאפשר הצלחה לקבוצה

עקרונות גיחת מיומנות של"ח :

מש"צים מובילים את הסדנה

המש"צים בני השכבה שמעל השכבה שמקיימת את הגיחה יובילו אותה, החל משלבי התכנון. המש"צים יסייעו לכלל התלמידים להכין את משימותיהם לקראת הגיחה (מעבר לשעות הלימודים). במהלך הפעולה בשטח יחנכו המש"צים את רוב הפעילויות בגיחה, וינהלו את התחרות בין הכיתות. פעילות המש"צים

תעודת תלמידים מעוניינים להצטרף לתהליך ה"פרחים" ותאפשר השמה משמעותית למש"צים שהוכשרו בעמל רב במהלך הקיץ.

לכל תלמיד תפקיד בסדנה

שותפות התלמידים בפעילויות הסדנה, מתבטאת בכך שהאחריות להצלחת הגיחה מוטלת על התלמידים. במסגרת השותפות הכיתתית יבוא כל תלמיד לידי ביטוי על פי סגולותיו, וירכוש הרגלי נטילת אחריות. "פרחי המש"צים" ותלמידים מעוניינים, ישולבו בהכנה לקראת הגיחה, יובילו את צוותי המשימה. על מנת לאפשר לכל תלמיד למלא תפקיד משמעותי בגיחה, יוקדש חלק חשוב משעורי ההכנה ליצירת נכונות ומוכנות ליוזמות, לקיחת תפקידים וביצוע ההכנות לקראת מימושם בגיחה.

המדרג התפקודי של המש"צים והתלמידים

בראש המערכת יוצב מש"צ מוביל או מש"ב (מש"צ פעיל יותר משנה אחת לאחר קורס קיץ), בראש כל כיתה יוצב מש"צ בוגר קורס הקיץ האחרון. כל כיתה תבחר מרכז וסגן מרכז סדנה, וארבעה רכזי תחומים, כל רכז תחום יגייס תלמידים כבעלי תפקידים בתחומם.

המש"ב ינחה את המש"צים הכיתתיים, וירכז את הפעילויות השכבתיות, המש"צים ינחו את רכזי הסדנה, רכזי הסדנה את רכזי התחום, ורכזי התחומים את התלמידים שהם בעלי תפקיד בתחומם.

מסע כוכב – לכיתות ט'

מהו כוכב של"ח?

כוכב של"ח מיועד לתלמידי בתי הספר בחטיבות העליונות וחטיבות הביניים, בהם מתקיימת פעילות של"ח וידיעת הארץ.

מטרת הטיול היא להרחיב את הידע וההיכרות עם אחד מאזורי הארץ, על פי התוכנית החינוכית של של"ח וידיעת הארץ.

מסלולי הסיור מתחילים או מסתיימים בחניון הלינה או בסמוך לו ומכאן מקור השם: כוכב.

חניוני הלינה מותאמים לקליטת תלמידים בתנאי שדה משופרים, הכוללים גדר היקפית, משטחים להקמת אוהלים ולינה בשקי שינה, תאורה, שירותים, מטבח לבישול עצמי וחדרי לינה לצוות המחנכים.

כוכב של"ח מבוסס על ניהול עצמי מלא של צוות מדריכי השל"ח בבית הספר, הכולל את כל שלבי ההתארגנות, הכנת התלמידים, הוצאת האישורים הדרושים והדרכת הטיול.

כוכב של"ח מאפשר:

- ✓ שהייה מירבית בשטח, המסייעת להיכרות מעמיקה עם אזור הטיול
- ✓ הענקת חוויית שדה עמוקה ואתגר אישי וקבוצתי לכל אחד מן המשתתפים בטיול
- ✓ ביטוי לפעילות חברתית של כיתה ושכבה ולקשר בלתי אמצעי של מורים ותלמידים
- ✓ שילוב מש"צים ככוח דומיננטי המבטא את כישוריהם והכשרתם למנהיגות צעירה
- ✓ שליטה טובה על התלמידים, לאורך כל שעות השהייה באתר הלינה וצמצום בעיות המשמעת
- ✓ פעילות ערב המתוכננת ומופעלת על ידי המש"צים בשילוב תלמידים
- ✓ הוזלה משמעותית של עלויות הטיול

אחריתו של דבר... ותחילתו של טיול במסלול...

כוכב של"ח מקנה יתרונות חינוכיים רבים לטיולים השנתיים של בתי הספר, מביא למעורבות רבה של מורי בית הספר ותלמידיו ומקטין עלויות. כוכב של"ח מפלס שבילים בדרך לנטיעת תרבות טיול חדשה, אשר חשוף את בני הנוער לחוויות הטיול, תאפשר אתגר ממשי לכל אחד מן המשתתפים ותחזק את הכרת הארץ וידיעתה ואת הזיקה אליה.

מסע חברתי – מסע להכרת החברה הישראלית – לכיתות י'

הרעיון המרכזי

מסע חברתי נועד להקנות לתלמיד תחושת שייכות משמעותית לחברה בישראל ולטפח בקרבו נכונות לפעול לשיפור פניה מעין "מסע התבגרות".

מטרות המסע:

- ✓ אחריות וסולידריות חברתית לכיתה – שכבה – בית הספר.
- ✓ הכרת מרכיבים וגורמים משפיעים בחברה הישראלית.
- ✓ כבוד וסובלנות ביחס לאחר, סקרנות ויזמות להיכרות עם האחר.
- ✓ חיזוק תחושת השותפות בין הצוות והתלמידים והשבחת האקלים בית הספר.
- ✓ תחושת מסוגלות ביכולת להשפיע על הסביבה הקרובה.
- ✓ נכונות לפעול ופעילות למען החברה בבית הספר והקהילה.

עקרונות המסע

- ✓ מתחיל ב"אני" ומסתיים בחברה הישראלית.
- ✓ הכרת החברה הישראלית והארץ באמצעות הרגליים.
- ✓ 5 ימים – יומיים ראשונים – קושי פיזי אתגרי להכרת המסוגלויות והיכולות.
- ✓ עבודה במעגל.
- ✓ בישול עצמי.
- ✓ לינת שטח ההולכת והמשתפרת עד לאכסניה.
- ✓ התפתחות בתנאים הפיזיים במקביל להתפתחות הנפשית רגשית.
- ✓ מפגש עם עיר שעברה שינוי.
- ✓ מועצת מסע – תלמידים המנהלים את המסע גם על היבטיו המשמעותיים. 2 תלמידים מכתה – מועצת כתה – 6 תלמידים ומתוכם 2 למועצת החברה

"מסע ישראלי מבראשית" לכיתות יא'

הרעיון המרכזי

זה שנים שמינהל חברה ונוער פועל לחיזוק הכרת הארץ ואהבת המולדת בקרב התלמידים ובני הנוער ולהגברת תחושת ההשתייכות והזיקה למורשת תרבות ישראל. מסע ישראלי - "מבראשית" מהווה את שיאו של התהליך החינוכי-ערכי בפעילויות המכוונות לכך.

מסע ישראלי מבראשית הינה תכנית חדשנית הנושאת חזון ואופק חינוכי לחברה הישראלית. המסע נועד לחזק את זהותו האישית, היהודית והציונית של התלמיד ולחברו לעצמו, למעגלים שונים בחברה ובקהילה, לעמו, לארצו ולמדינת ישראל.

כדי להשיג זאת משלב המסע בין תהליך מתמשך במסגרת בית הספר לבין פעילות בלתי שגרתית אשר תוציא את התלמיד משגרת יומו, תוביל אותו לחוויות רבות ומגוונות ותזמן לו התבוננות פנימית לתוך עצמו, תוך בירור מקומו ביחס למעגלים שבהם מתנהלים חייו.

התוכנית תתקיים במסגרת בית-הספר, והיא תשתף מלבד תלמידים גם מורים מקצועיים, מחנכים והורים רבים, זאת בתהליך ממושך ועמוק ככל האפשר, שיפיק מהמסע את מלוא התועלת החינוכית הגלומה בו.

מטרת העל היא חיזוק תחושת השייכות והאהבה לעם ישראל, לארץ ישראל ולמדינת ישראל תוך העמקת הזהות היהודית, הציונית והישראלית בקרב בני הנוער במדינת ישראל.

המטרות הכלליות:

- ★ בירור, בחינה מחודשת וחיזוק הזהות האישית, היהודית והציונית.
- ★ הגברת תחושת המחויבות והשייכות לעם היהודי, לארץ ישראל ולמדינת ישראל.
- ★ עידוד התלמיד למעורבות חברתית בחיי הקהילה ובמדינת ישראל.
- ★ העמקת ההיכרות בין התלמיד לארצו, לתרבות היהודית ולחברה הישראלית.

התכנים

- ★ המעגל האישי: התלמיד, סגולותיו ושאيفותיו.
- ★ המעגל החברתי: התלמיד בקבוצתו ובקהילתו.
- ★ המעגל הלאומי: התלמיד ביחס לעם-ישראל, לארץ-ישראל ולמדינת ישראל.

מסע ישראלי מבראשית שונה בקנה המידה הרחב שלו מכל פעולה שהתקיימה אי פעם במערכת החינוך, הודות ליסודות הבאים:

- ✓ הפעולה אינטנסיבית, ממושכת ודורשת מאמץ ניכר מכל משתתפים המסע.
- ✓ התלמידים הנם פעילים לכל אורך המסע. לכל תלמיד – תפקיד.
- ✓ התלמידים יפיקו הנאה רבה מהמסע.
- ✓ התהליך, הן במישור האישי והן במישור הקבוצתי, הנו דינמי לאורך כל המסע – עניין מהותי לעצם החוויה.
- ✓ גיבוש ועיצוב זהותו האישית, הציונית והיהודית של התלמיד הם ציר מרכזי במסע.
- ✓ צפויה למידה רבה ומשמעותית.
- ✓ המסע בנוי כרצף של חוויות, בעקבות כל חוויה ייערך מפגש רפלקסיה בקבוצות קטנות. סך כל החוויות ומפגשי הרפלקסיה יוצרים את התהליך החינוכי של המסע.

התהליך החינוכי של המסע יתפתח על פני שלושה צירים מקבילים:

"ציר מעגלי ההתייחסות"

המתחיל בפרט ועובר לקבוצה, לחברה, לארץ-ישראל, למדינת ישראל ולעם ישראל.

"ציר הכרת הארץ"

שתחילתו באזור מרוחק ממקום מגורי התלמידים וסופו בירושלים.

"ציר מכלול הנופאדם"

שתחילתו במסגרת נודדת במרחבי טבע ונוף וסופו במרחב המיושב.

מסע מתקומה לעצמאות לכיתות יב'

הרעיון המרכזי

המסע 'מתקומה לעצמאות' הוא מסע של בני נוער בעקבות סיפורם של חולמים בונים ולוחמים. המאבק להקמת מדינה יהודית ובנייתה בראשית דרכה, היה 'מסע' להגשמת חלום. הדור של בני הארץ, צאצאי החלוצים, יחד עם ניצולי השואה חלמו על מדינה יהודית, פעלו ונאבקו להפוך חלום זה למציאות, בהתוותם דרך לעתיד אישי ולאומי חדש ומבטיח. צעירים ובני נוער שפעלו מתוך אמונה וביטחון, הובילו אז את המסע והמאבק על כינונה, עיצוב דמותה ותרבותה של מדינת ישראל.

המסע מתקומה לעצמאות הוא תהליך חינוכי ערכי שיוביל את בני הדור של היום בנתיבי העבר וההווה אל הגשמת מחויבותם לעצמם ולעתיד מדינת ישראל - "הדור שלנו התור שלנו".

התלמידים יישאו במלוא האחריות לתכנון וביצוע המסע. התנסות זו תזמן חוויה ייחודית מרגשת, של גילוי עצמי והכרה באחריותם לפעול לעיצוב דמותה של המדינה היום כבעבר.

המסר הערכי

לדור שלנו ולכל אחד מאתנו יש אחריות ומחויבות לפעול באופן ממשתי לעיצוב דמותה ואופייה של מדינת ישראל, למעננו ולמען הדורות הבאים.

המטרה

עידוד בני הנוער לפעול למען עיצוב דמותה ואופייה של מדינת ישראל.

יעדי המסע

- ★ טיפוח תחושת אחריות ומחויבות חברתית ולאומית.
- ★ טיפוח מחויבות לפעול לעיצוב דמותה של המדינה.
- ★ טיפוח תחושת גאווה מולדת.
- ★ פיתוח הכרות ומודעות לפועלם של בני דור הקמת המדינה.

מאפייני המסע

- ★ למסע יוקדם תהליך הכנה בן לא פחות מחודשיים
- ★ תכנון וארגון המסע באחריות התלמידים ובניהולם.
- ★ הדרכת המסע וארגונו על כל היבטיו באחריות, בניהול ובביצוע התלמידים.

המסע יימשך שישה ימים כמפורט בטבלת מבנה המסע ויכלול:

- ✓ ביקור באתרים המסמלים את המאבק להקמת המדינה בעליה בהתיישבות ובביטחון.
- ✓ סיור באזורים המשקפים את התפתחות ושגשוג המדינה.
- ✓ מפגש עם בני דור המאבק או צאצאיהם.
- ✓ מפגש עם מפקדים וסיור בעקבות לוחמים.
- ✓ התנסות בעשייה ממשית למען המדינה בעבודת כפיים או עבודת אדמה.

הכלכלה תבוסס על בישול עצמאי בכל ימי המסע.

לפחות 3 לילות של לינת שדה באוהלים.

בתום המסע יתקיים תהליך סיכום באחריות משותפת לצוות החינוכי ולתלמידים

תכניות ייחודיות נוספות:

של"ח בשביל ישראל

של"ח בשביל ישראל הינו פרויקט ייחודי של של"ח וידיעת הארץ . מדי שנה פוקדים כ- 20,000 תלמידים מלמעלה מ- 250 בתי ספר את "שביל ישראל", בתוואי של 850 ק"מ, החוצה את ארץ ישראל וחובק מגוון נופים ואתרים "מדן ועד אילת"

התלמידים עוסקים בלימוד, בשיפוץ וסימון השביל ובניקיון, ובכך משלבים למידה והתנסות חווייתית יחד עם תרומה ערכית לסביבה.

כל קבוצה מסיירת, לומדת ומנקה קטע שביל לאורך 4 עד 6 ק"מ.

מטרות הפרויקט: לחזק את תחושת ההשתייכות לעם ולמדינה ; לסייר, ללמוד ולטייל לאורך שביל ישראל; לנקות ולטפח את השביל; לפתח מודעות בקרב בני הנוער לסיור וטיול לאורך השביל באופן עצמאי ; לממש את אחת מסדנאות לימודי השל"ח להכרת הארץ ולאהבת המולדת באחד הקטעים לאורך שביל ישראל.

פעילות זאת היא פעילות חובה במסגרת תכנית של"ח. כל בית ספר בוחר את נציגיו – בהיקף של אוטובוס לפחות. יש להכניס לתוכנית השנתית את יום זה, דמי ההשתתפות לתלמיד מפורסמים בתחילת השנה.

של"ח בשבילי ירושלים

"נעלה לירושלים"
 "עשרה קבין של יופי ירדו לעולם"
 תשעה נטלה ירושלים
 ואחד על העולם כולו"
 (קידושין מ"ט עמוד ב')

במסגרת תכנית הליבה להכרת הארץ ואהבת המולדת. שר החינוך, הודיע על מדיניות משרד החינוך לעודד סיורי תלמידים בירושלים בירת ישראל עפ"י הנחיות חוזר מנכ"ל "טיולים במערכת החינוך".

עפ"י מתווה זה ארגון וביצוע הסיורים יתבצע בתאום ובאמצעות אגף של"ח וידיעת הארץ במינהל חברה ונוער במחוז, ובשיתוף עיריית ירושלים וגופי תיירות והדרכה בעיר.

לירושלים בירת ישראל יש משמעות ייחודית בחיי העם היהודי. ירושלים היא המרכז הלאומי הרוחני והדתי של עם ישראל לדורותיו ובירתה של מדינת ישראל.

ירושלים מהווה מוקד דתי חשוב לבני שלוש הדתות – היהדות והנצרות והאסלאם, ומתקיים בה מפגש בלתי פוסק של מאמינים בני דתות אלה. משרד החינוך, באמצעות אגף של"ח וידיעת הארץ במינהל חברה ונוער, בשיתוף עיריית ירושלים וגופי תיירות וההדרכה בעיר, נערך לביצוע תכנית תהליכית אשר במרכזה יגיעו בני הנוער במערכת החינוך ללמוד, לסייר ולחוות את העיר ירושלים.

מטרות:

★ עידוד הסיורים והטיולים לירושלים ופיתוח הקשר של בני הנוער עם ירושלים בירת הנצח של העם היהודי.

★ היכרות עם הרבדים התרבותיים וההיסטוריים של העיר ירושלים כמרכיב וכמקום לחיזוק זהותם האישית והלאומית של בני הנוער.

★ התנסות בלתי אמצעית של בעלי תפקידים בחוויית הסיור והביקור בירושלים.

תלמידי כיתה ז' – יעלו לירושלים ויקיימו סיורים על פי תכנית "שורשים" בני ובנות מצוות.

תלמידי כיתה י' – יעלו לירושלים אחרי מספר שיעורים ופעילויות הכנה בנושא "ירושלים בירת ישראל" – את שיאו של התהליך החינוכי יהווה העלייה והסיור בירושלים.

מידי שנה ולקראת יום ירושלים הכללי משתתפים תלמידי השל"ח בכנס ארצי בירושלים. כל שנה הכנס עומד בסימן "נעלה לירושלים", כשיאו של תהליך חינוכי - ערכי של תכנית משרד החינוך.

בכנס נוטלים חלק בני נוער מכל בתי הספר מרחבי הארץ, אשר מקיימים סיורים וביקורים באתרים ברחבי העיר ירושלים. סיורם של היום בעצרת נוער מרכזית בהשתתפות שר או /ו מנכ"ל משרד החינוך.

מטרות הכנס:

- ★ העמקת הקשר של בני הנוער עם ירושלים בירת ישראל.
- ★ הכרת פרקים בתולדות ירושלים והדמויות המרכזיות שנקשרו אליה בעבר.
- ★ הכרת סיפורם ופועלם של לוחמים, בונים, מתיישבים וחולמים בירושלים.

פעילות זאת היא פעילות חובה במסגרת תכנית של"ח. כל בית ספר בוחר את נציגיו – בהיקף של אוטובוס לפחות. יש להכניס לתוכנית השנתית את יום זה, דמי ההשתתפות לתלמיד מפורסמים בתחילת השנה.

צעדה לזכר שיירת ה-ל"ה – מורית

בלילה שבין ה-15 ל-16 בינואר 1948 יצא כוח בן שלושים ושמונה לוחמים אל גוש עציון מטרת הכוח הייתה תגבור באספקה ובלוחמים לכוח המגן בגוש עציון הנתון במצור שהטילו עליו כוחות ערביים מקומיים. יציאת הכוח באה זמן קצר לאחר סיום התקפה ערבית רחבת היקף על יישובי הגוש, שבסיומה התרוקן כמעט כליל מלאי התחמושת והתרופות של הכוח המגן. הכוח יצא בציר תנועה לא מוכר, דרך עמק האלה אל גוש עציון, בתקווה שהאויב אינו מצפה לתנועת יהודים בציר זה. אבל למרות זאת נתגלה כעבור זמן נתגלה והותקף על ידי כוח גדול של ערביי האזור. במהלך הקרב נפלו הלוחמים כולם. יומיים לאחר מכן החזיר הצבא הבריטי את גופותיהם של הלוחמים שעברו התעללות קשה. לוחמי ה-ל"ה נקברו תחילה בכפר עציון. לאחר מלחמת-השחרור הועברו ארונותיהם, יחד עם שאר הלוחמים שנקברו בגוש עציון, לקבורה בבית-הקברות הצבאי בהר הרצל בירושלים.

בכל שנה אגף של"ח מקיים כנס, שעיקרו צעדה במסלול שבו הלכה שיירת ל"ה לוחמי הפלמ"ח, בדרכם לתגבר את גוש עציון הנצור במלחמת העצמאות.

סיפורם נחשב לאחד מפרשיותיו המכוננות של אתוס הגבורה הציוני.

ההשתתפות בתי הספר היא רשות ולכיתות ט' ומעלה בלבד, בתיאום עם הפיקוח המקצועי.

צעדת השביל המחבר

צעדת "השביל המחבר" מתקיימת בין יום השואה והגבורה לבין יום העצמאות, לזכרם של פליטי השואה שהיו לחללי צה"ל במלחמת השחרור, והם נצרו אחרון למשפחותיהם.

במהלך היום התלמידים מסיירים באתרי "יד ושם", ומשם עולים בשביל המחבר להר הרצל לקראת השיא בעצרת נוער מרכזית בסמוך לאנדרטת הנצר האחרון שבחלקת גדולי האומה בהר הרצל.

כנס זה מתקיים בשיתוף היחידה להנצחת החייל במשרד הביטחון ומוסד יד ושם, ותורם לתשתית החווייתית ולמסכת החינוך לערכים שבהם עוסקת התוכנית.

ההשתתפות בתי הספר היא רשות ולכיתות ט' ומעלה בלבד, בתיאום עם הפיקוח המקצועי.

מרוץ הר שושנים

יום טבע ומרוץ ניווט לזכרו של סגן יואב הר שושנים, שנפל בקרב עם מחבלים בלבנון בשנת תשנ"ד. הכנס מתקיים בשיתוף עם עמותת הר שושנים, החברה למתנ"סים, משרד הביטחון וצה"ל. בניווט משתתפים בדרך כלל כ-1000 תלמידים מתחום של"ח וידיעת הארץ. הפעילות בכנס זה תורמת ישירות לקידום אחד מיעדי התוכנית: שיפור וחיזוק מיומנויות השדה והטיול, והחשיפה לדמותו של יואב הר שושנים מוסיפה נדבך לחינוך לערכים שבהם עוסקת התוכנית.

ההשתתפות בתי הספר היא רשות ולכיתות ט' ומעלה בלבד

מיזמים ייחודיים למחוז מרכז

חידון של"ח וידיעת הארץ

מטרות החידון העיקריות הן העצמת חווית לימודי של"ח בבתי הספר יחד עם יצירת גאווה כיתתית ובית ספרית.

נושא החידון : אלמנטים ייחודיים לשל"ח וידיעת הארץ: שאלות ידע, שדאות, מחנאות וטופוגרפיה – הלכה ומעשה. החידון מורכב מחלק עיוני וחלק מעשי.

בנוסף לכך, כל שנה נבחר נושא מרכז שונה.

שכבת הגיל הלוקחת חלק בחידון היא שכבת כיתות ט.

שלב הגמר מתקיים בחודשים מאי-יוני באחת הרשויות במחוז.

השיטה:

- א. החידון יכלול שלושה שלבים : שלב בית ספרי, שלב אזורי ושלב הגמר המחוזי.
- ב. שלב הבית ספרי - ביה"ס יערוך תחרות בין כיתות השכבה. בתום שלב זה יבחרו ארבעה תלמידים שייצגו את ביה"ס. הנציגים יהיו בעלי ידע רחב בנושאי שלח, ידיעת הארץ, מחנאות, טופוגרפיה.
- ג. שלב האזורי - יתקיים כתחרות אזורית בה ישתתפו ארבעה נציגים מביה"ס. בתום שלב זה, יבחר בית ספר אחד מכל אזור ויעפיל לשלב הגמר המחוזי.
- ד. בשלב הגמר המחוזי יתחרו ארבעה בתי ספר סה"כ 16 תלמידים. השלב המחוזי חלקו מעשי וחלקו עיוני. לשלב זה יגיעו המתמודדים עם כיתה מבית ספרם שתתחרה בתחנות אתגר ותצבור נקודות לנציגיהם המתמודדים.
- ה. בית הספר שיזכה במקום הראשון יקבל פרס ונושא זכייתו יפורסם ברשומות המחוז והרשות המקומית.

תחרות צילומים הצילומים.

הצלם אליוט פורטר אמר: "ככל שתביט יותר על דברים מסביבך, כך תראה יותר."

במסגרת המחוז, מתקיימת תחרות צילומים. התמונות הנשלחות לתחרות הצילומים, מצולמות ע"י התלמידים במסגרת פעילויות של"ח וידיעת הארץ בשדה (ימי שדה, גיחות ומסעות).

לתחרות שני שלבים:

- ✓ תחרות בית ספרית- התמונה הזוכה במסגרת בית הספר, תעלה לתחרות המחוזית.
- ✓ תחרות מחוזית- התמונות שיעלו במסגרת התחרות יוצגו בתערוכה.

על התמונות לעמוד בקריטריונים המופיעים בחוזר הנשלח למורים.

תכנית הליבה להכרת הארץ ואהבתה מא' עד יב'

תכנית הליבה להכרת הארץ ואהבת המולדת באה לרענן ולחדש מסורת שהתפתחה במערכת החינוך העברי מאז היוסד, מסורת שהובילה דורות רבים של תלמידים להיכרות עם סביבתם הקרובה בפרט, ועם חבלי הארץ בכלל. מתוך ההיכרות צמחה תחושת השתייכות ומחויבות למפעל הציוני, אשר תרמה והובילה להצלחה במאבק להקמת מדינת ישראל ולשגשוגה.

ייעודה של התכנית הוא לסייע לכלל מוסדות החינוך ברשות המקומית בעיצוב משותף של תהליך חינוכי מובנה המוביל את התלמידים להיכרות שיטתית עם ארץ ישראל.

מסלולי הסיור בתכנית מתפתחים במעגלים, מהקרוב אל הרחוק, ומותאמים לתכניות הלימודים ולסביבת מגורי התלמידים.

התכנית באה למסד את הסיורים להכרת הארץ כמרכיב חיוני ומשמעותי בליבה החינוכית של מערכת החינוך, בתהליך מובנה מגן ועד כיתה י"ב, כחלק מתפיסת העולם החינוכית ומסדר היום של כלל מערכת החינוך, מוסדות חינוך, מפקחים, מנהלים, מורים, מדריכים ומוסדות המופקדים על הכשרה והשתלמויות לכל העוסקים במלאכה.

הטמעת תכנית הליבה להכרת הארץ ואהבת המולדת במערכת החינוך, הוטלה על תחום של"ח וידעת הארץ שבמינהל חברה ונוער. התכנית תמומש בראייה רשותית, בשיתוף מוסדות החינוך שבתחומה ובסיוע צוותים של מורי של"ח וידעת הארץ.

תכנית הליבה להכרת הארץ ואהבת המולדת מאגדת באמצעות מערך סיורים ופעילויות את מכלול העשייה החינוכית בבית הספר ומחוצה לו להכרת הארץ ואהבתה. הסיורים להכרת הארץ יזמנו מגוון חוויות רגשיות-לימודיות וחוויות מאתגרות אשר יסבו הנאה למרב התלמידים על פי נטיית לבם, יתרמו להעצמה אישית ולעיצוב אישיותם ויעשירו את עולמם.

תכלית מערך הסיורים היא להוביל את התלמידים להיכרות שיטתית עם נופי המולדת, במעגלים הולכים ונפתחים. הסיורים יחלו בסביבתם הקרובה של התלמידים ויתרחבו לעבר אזורי הארץ המרוחקים ממנו.

סיורים אלה יחשפו בפני התלמידים בהדרגה ובהתאמה על פי שכבות הגיל את תבנית נופ העם, הארץ והחברה הישראלית. תהליך זה יאפשר מיצוי משך יום הסיור באתרים ובנופים ופחות בנסיעה.

תכנית סיורים וטיולים זו מתבססת על העקרונות שנקבעו בחוזר מנכ"ל (טיולים - היבטים פדגוגיים-ארגוניים, בטיחותיים וביטחוניים והביטחון בפעילות חוץ בית ספרית ס"ה/9) ג(ניסן תשס"ה, בו מפורטת התוכנית לכיתות א' - ו' שפותחה על ידי מינהלת הטיולים, ועל חוזר מנכ"ל ס"ו/10 מחודש אב תשס"ה, שעוסק בסיורים לירושלים.

כדי לבנות מארג חיבורים בין הסיורים להכרת הארץ ובין ההווה החינוכית-חברתית-ערכית הבית ספרית,

הסיוורים בתוכנית מחוברים למקצועות הלימוד על פי שכבות הגיל ומכוונים להתחברות עם התוכנית החברתית ו"האני מאמין החינוכי" של בית הספר.

התוכנית המחוזית, הנגזרת מהתוכנית הארצית, מציבה את הרשות המקומית כגורם המוביל את התיאום בין כלל מוסדות החינוך הפורמליים, הבלתי פורמליים והמגזרים השונים שבתחומה.

בתי הספר יגישו, לוועדת הטיולים המחוזית, בכל שנה תכנית טיולים שנתית לכל השכבות עפ"י תכנית הליבה להכרת הארץ ואהבתה★.

שכבת גיל	אזורי הטיול/ המסע
שכבה ז'	הרי שפלת יהודה וירושלים/ הכרמל וסביבתו/ גליל תחתון
שכבה ח'	מדבר יהודה/ גלבוע והעמקים/ גליל תחתון
שכבה ט'	גליל מערבי/ עליון, נגב : מכתשי המזרח וצפון הנגב
שכבה י'	נגב- הר הנגב, רמת עובדת ואזור מכתש רמון
שכבה יא'	הגולן וסביבתו/ ערבה והרי אילת
שכבה יב'	הגולן וסביבתו/ ערבה והרי אילת

★ אישורים חריגים באחריות וועדת הטיולים המחוזית בלבד

הכר את עירי/היישוב שלי לכיתות ד בהפעלת המש"צים

הרעיון המרכזי:

במסגרת תכנית הליבה להכרת הארץ ואהבת מולדת מוצע סיור לכתות ד במסגרת הישוב שלי. מופקדים על סיור זה המשצ"ם ביישוב עם דגש-בתי ספר יסודיים מזינים חט"ב. ייעודה של הפעילות ביישוב שלי היא לסייע לכלל מוסדות החינוך ברשות המקומית בעיצוב משותף של תהליך חינוכי המוביל את תלמידי כתות ד להיכרות , גיבוש חברתי טיפוח מחויבות ואחריות לישוב מחד ומאידך העצמה וטיפוח מנהיגות משצ"ם ביישוב שמציעה אפשרויות למידה חווייתיות לתלמידי כתות ד. פעילות המשצ"ם ביישוב שלי מאפשרת חיבור ומיצוב של תלמידי כתות ד בסביבה ביחס למקום ולזמן ומאפשרת ביטוי פיסי לזהות ברמה המקומית.

מטרות:

חיזוק הקשר ותחושת השייכות לישוב בו מתגוררים, הכרת האתרים והמורשת דרך החוויה הפעלת המשצ"ם כגורם מקצועי איכותי ומוביל במסגרת תכנית הליבה ברשות המקומית ובהשתתפות פרנסי הישוב. יצירת מפגש חוויתי אישי חברתי משותף לכתות ד ולמשצ"ם ביישוב, דגש על חוויה, תחרות, גיבוש, יצירתיות ואתגר כמיטב המסורת בשל"ח.

שיטת ההפעלה

בתקופה שבין חנוכה לחופשת הקיץ הפש"צים והמש"צים בהנחיית מורי השל"ח יוציאו לפועל סיור לכיתות ד' בישוב בו הם מתגוררים.

הסיור יכלול עבודה בקבוצות (חוליות קטנות), משימות אתגר, הכרות עם גרעין הישוב, או הסביבה הקרובה לבית הספר, התמצאות במרחב בעזרת מפות הישוב, קטעי מידע מהספרות ושלטי מידע הקיימים בדרך-כלל בישוב עצמו.

במהלך העבודה על הסיור, יתאם מורה השל"ח עם מנהלי בתי הספר היסודיים שמזינים את החטיבה את מערך הפעלת הסיור: תאריכים לקיום הסיורים לכיתות ד', שיתוף מחנכי הכיתות ותכנון משותף להפעלת תכנית "הכרת הישוב שלי".